

Хмельницький національний університет
Факультет економіки та управління
Кафедра фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Блаути Дмитра Валерійовича
Прізвище, ім'я, по батькові студента

на здобуття ступеня вищої освіти бакалавра

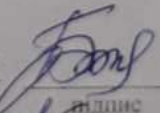
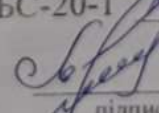
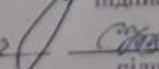
Банківське кредитування юридичних осіб: сутність, види та перспективи
розвитку за матеріалами АТ КБ «ПриватБанк»
назва теми

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і назва галузі знань

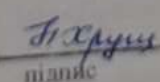
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма Фінанси, банківська справа та страхування
Назва

КРФБС 020041.01.02.00

Виконав: студент IV курсу, групи ФБС-20-1 Дмитро БЛАУТА
підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ
Керівник: канд. екон. наук., доцент Катерина ЛАРІОНОВА
підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ
Нормоконтролер: Яна СІДОРЧУК
підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ
посада

До захисту допускаю:

Зав. кафедри ФБСС Ніла ХРУЩ
д-р. екон. наук., професор підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

14 06 2024 р.

Хмельницький 2024

Зміст

	С.
Вступ	5
1 Теоретичні аспекти кредитування юридичних осіб банку	8
1.1 Сутність та класифікація банківських кредитів юридичних осіб	8
1.2 Процес кредитування юридичних осіб банком	13
2 Аналітико-практичні аспекти кредитування юридичних осіб банками України	22
2.1 Аналіз кредитного портфеля юридичних осіб банків України та оцінка фінансово-господарської діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки	22
2.2 Аналіз кредитування юридичних осіб АТ КБ «ПриватБанк» та напрями удосконалення формування корпоративного кредитного портфеля банку	36
Висновки	47
Список використаних джерел	52
Додатки	57

Вступ

Кредитні відносини є однією з ключових категорій ринкової економіки, що відображає реальні взаємозв'язки між суб'єктів господарювання та банківськими установами. Взаємодія між банківськими установами та підприємствами в сфері кредитування завжди була та залишається важливим чинником розвитку виробництва та стимулювання підприємницької активності в країні. Кредитування завжди є інструментом забезпечення безперервності обігу активів підприємств і підтримки процесу реалізації товарів, надійним засобом, що опосередковує виробничі та реалізаційні процеси. Тому в умовах воєнного стану та особливо в період післявоєнної стабілізації зростає актуальність проведення ретельного та всебічного аналізу розвитку кредитування суб'єктів господарювання, яке відіграє важливу роль в розширеному відтворенні, економічному зростанні.

Теоретичним положенням кредиту та проблемам розвитку кредитних відносин, а також обґрунтуванню особливостей реалізації кредитних відносин банків з суб'єктами господарювання реального сектору присвячені наукові праці зарубіжних та вітчизняних вчених, таких як: М. Бунге, О. Канаєв, Т. Караченцева, Д. Кретов, Т. Ковальчук, Л. Кузнецова, Л. Рябініна, М. Савлук, М. Фрідмен, Й. Шумпетер, Я. Чайковський тощо. Однак, визначення сутнісних характеристик кредиту та кредитних відносин в умовах впливу економічних циклів і досі залишається логічно незавершеним, що певною мірою негативно впливає на активізацію процесів кредитування підприємств корпоративного сектора економіки.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування та удосконалення теоретико-методичних основ та практичних рекомендацій щодо формування кредитного портфеля юридичних осіб в умовах нестабільності фінансового ринку.

Комплексний підхід до реалізації зазначеної мети дослідження обумовлює

необхідність вирішення таких завдань:

- дослідити різноманітні підходи до трактування дефініції «кредитування юридичних осіб»;
- дослідити сучасну класифікацію банківського кредитування юридичних осіб за різними ознаками;
- проаналізувати стан корпоративного кредитування банками України під впливом негативних наслідків воєнного стану в країні;
- дослідити особливості формування кредитного портфеля корпоративних клієнтів в АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки;
- розробити напрями удосконалення формування кредитного портфеля корпоративних клієнтів АТ КБ «ПриватБанк».

Об'єктом дослідження є процес формування кредитного портфеля корпоративних клієнтів банківської установи.

Предметом дослідження є теоретико-методичні основи та науково-практичні рекомендації щодо формування кредитного портфеля корпоративних клієнтів, в кризових умовах функціонування фінансового ринку України.

У процесі дослідження використовувалися такі методи дослідження, як: метод теоретичного узагальнення та систематизації (при дослідженні економічного поняття «кредитування юридичних осіб», систематизації видів кредитів юридичним осіб за різними ознаками), аналіз та синтез (при аналізі показників фінансово-господарської діяльності АТ КБ «ПриватБанк», а також аналізі особливостей кредитування корпоративних клієнтів банківської системи України від час воєнного стану), графічний метод (при побудові графіків, які наочно відображають динаміку, склад та структуру кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк»).

Інформаційною базою кваліфікаційної роботи є чинні законодавчі та нормативні акти, що регулюють основні аспекти формування фінансових ресурсів банку, офіційні статистичні показники та аналітичні матеріали НБУ та фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк», монографії, статті періодичних видань, підручники, матеріали наукових конференцій, офіційних сайтів мережі

Інтернет, які присвячені проблемам формування корпоративного кредитного портфеля банку.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи складає 56 сторінок, які містять 15 таблиць, 2 рисунки та список використаних джерел, який нараховує 39 найменувань, 4 додатки.

1 Теоретичні аспекти кредитування юридичних осіб банку

1.1 Сутність та класифікація банківських кредитів юридичних осіб

У науковій літературі під банківським кредитом юридичних осіб розуміють суму тимчасово вільних грошових коштів банку, яку він надає чи зобов'язується надати юридичній основі у користування на умовах належного забезпечення, повернення у визначений строк, оплати та цільового характеру використання.

Юридичні особи та банківські установи взаємодіють для того, щоб примножувати грошові потоки бізнесу та оптимально їх використовувати на користь як банку, так і самого клієнта. Найбільш розповсюдженими послугами, які надають банківські установи юридичним особам є кредитування, розрахунково-касове обслуговування, депозитні послуги, операції з цінними паперами, валютно-обмінні послуги.

Обслуговування юридичних осіб має перелік переваг для банківських установ, а саме: великий розмір одиничного платежу; високий процентний та комісійний дохід; наявність постійних безготівкових платежів, які дають банку комісійні доходи; зацікавленість у довгостроковому партнерстві; зарплатні проекти; значні обороти за поточних рахунках та залишки коштів на них; взаємозв'язок з контрагентами даного підприємства. А перелік переваг з позиції клієнта банку – покращення фінансово-господарського стану суб'єкта господарювання за допомогою банківських продуктів та задоволення фінансових інтересів підприємства.

Банківське кредитування юридичних осіб є фінансовим механізмом, за допомогою якого банки надають позики підприємствам та організаціям для підтримки їхньої фінансової діяльності. Цей процес передбачає укладання кредитного договору, за яким банк зобов'язується надати кошти у розпорядження юридичної особи на певний строк під визначені відсотки та

умови повернення.

Необхідність розвитку банківського кредитування юридичних осіб в умовах розвинутої ринкової економіки, обґрунтовується наступним переліком переваг, які описані в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Обґрунтування необхідності розвитку банківського кредитування юридичних осіб в умовах розвинутої ринкової економіки

Переваги	Характеристика
Підтримка обігових коштів	Юридичні особи часто потребують додаткових фінансових ресурсів для підтримки безперервності виробничого процесу, особливо в періоди нестачі обігових коштів. Кредити допомагають забезпечити необхідну ліквідність для закупівлі сировини, матеріалів, оплати праці та інших поточних витрат
Розширення бізнесу	Банківські кредити дозволяють підприємствам інвестувати в розширення виробництва, купівлю нового обладнання, відкриття нових філій або реалізацію масштабних проектів, що сприяє зростанню компанії та збільшенню її частки на ринку.
Інновації та модернізація	Кредитні кошти можуть бути спрямовані на впровадження нових технологій, розробку нових продуктів або послуг, що підвищує конкурентоспроможність підприємства.
Фінансова стабільність	Кредити допомагають підприємствам залишатися фінансово стійкими в умовах економічної нестабільності або при виникненні непередбачених витрат, таких як аварії, природні катастрофи чи економічні кризи

Джерело: систематизовано автором на основі [15; 19; 22]

Більшість провідних банківських установ спрямовує значну частину ресурсів на кредитування юридичних осіб, що приносить позитивні результати. З одного боку, банк отримує прибуток, що є основною метою активних операцій. З іншого боку, банківські кредити допомагають корпоративним клієнтам подолати обмеженість власного капіталу, сприяють розвитку підприємств, впровадженню нових технологій, збільшенню кількості робочих місць тощо. Функціонування великих підприємств у ринковій економіці передбачає постійний обіг капіталу. За відсутності власних коштів підприємства змушені звертатися до банківських установ за позиками. Для реалізації стратегічних планів розвитку на середньо- та довгострокову перспективу необхідні значні інвестиційні кредити для оновлення основних засобів, впровадження новітніх технологій та реалізації інноваційних проектів, посилення конкурентних переваг

та освоєння нових ринків збуту. Однак варто зазначити, що роль кредитування юридичних осіб у наповненні економіки оборотними активами неоднозначна.

Формування оборотного капіталу за рахунок кредитування оборотних активів може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Позитивний вплив кредитування спостерігається, коли частка оборотного капіталу, сформована за рахунок банківських кредитів, не перевищує встановленого нормативу, і при цьому забезпечується позитивна результативність економічної діяльності. Однак, у контексті фінансової глобалізації та циклічності економічного розвитку, надмірне насичення економіки кредитними ресурсами та різноманітними спекулятивними кредитними продуктами може призводити до переходу економіки на незабезпечене фінансування.

«Корпоративними клієнтами банківської установи, які користуються банківськими послугами в Україні, виступають в широкому розумінні такі групи клієнтів:

- підприємства, зареєстровані як суб'єкти національної економіки, резиденти;
- відокремлені підрозділи підприємств, представництва, філії, відділення тощо, зареєстровані як суб'єкти національної економіки, резиденти;
- відокремлені представництва іноземних компаній, зареєстровані як суб'єкти національної економіки, нерезиденти» [16, с. 666].

У банківській практиці існують найрізноманітніші види кредитів, що надаються юридичним особам, їх можна класифікувати за певними ознаками (таблиця А.1, додаток А).

Дослідження теоретичних аспектів сутності сучасного ринку нероздрібного грошово-кредитного обслуговування дозволяє виділити такі групи банківських операцій для юридичних осіб:

- кредитні, розрахунково-касові, валютні та інші операції, обсяги яких підлягають обліку;
- комісійно-посередницькі, консультаційні.

Комерційні банківські установи прагнуть надати корпоративним клієнтам якомога ширший спектр банківського обслуговування, включаючи

розрахунково-касові та документарні операції, депозитні операції, а також кредитування з використанням як внутрішньобанківських ресурсів, так і кредитних ліній міжнародних кредитних фондів. В результаті аналізу були визначені основні чинники, що впливають на розвиток корпоративного кредитування, які були розділені на ендогенні та екзогенні (таблиця 1.2).

Таблиця 1.2 - Чинники впливу на кредитування банками юридичних осіб

Ендогенні фактори	Екзогенні фактори
<p>Банківські:</p> <ul style="list-style-type: none"> – рівень досвіду працівників банку; – кредитна політика банку; – вірність структурування кредиту; – достовірність аналізу кредитної інформації та документації; – кредитування пов'язаних з банком осіб (інсайдерів) на пільгових умовах; – достатність інформації про позичальника; – належний контроль та ефективність ризик-менеджменту – зацікавленість банку у наданні кредиту підприємству. 	<p>Глобалізаційні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – поява нових видів кредитних послуг; – кредитна експансія іноземного капіталу; – асиметрія кредитної інформації; – невизначеність фінансового ринку; – розкриття інсайдерської інформації; – рівень прозорості інформації; – зростання залежності вітчизняних банків від зовнішнього фінансування; – вплив міжнародних фінансових інститутів.
<p>Позичальників:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ефективність плану реалізації кредитного проекту; – рівень менеджменту підприємства-клієнта; – досвід у веденні бізнесу; – фінансовий стан підприємства-позичальника; – бажання позичальника повернути кредит; – достатність інформації про кредитора; – ефективність проведення фінансового контролю на підприємстві; – форс-мажорні обставини. 	<p>Зовнішнього регулятора:</p> <ul style="list-style-type: none"> – зміни облікової ставки; – зміни в законодавстві; – зміна ставки рефінансування; – введення програм пріоритетного та пільгового кредитування; – зміна норми резервування; – зміни системи оподаткування корпоративного бізнесу. <p>Екстрені:</p> <ul style="list-style-type: none"> – війні, епідемії, стихійні лиха; – різноманітні види криз; – загальноекономічна ситуація в країні; – стан розвитку галузі підприємства.

Джерело: систематизовано на основі [9; 15; 18; 28]

Екзогенні чинники – це фактори, що впливають на здатність позичальника виконувати свої кредитні зобов'язання, але не можуть бути контрольовані банківською установою. До таких факторів належать фінансова глобалізація, дії зовнішніх регуляторів та екстрені події. Найзначущішим з них є фінансова глобалізація, оскільки під її впливом відбуваються істотні зміни в економіках і

фінансових системах країн, впливаючи як на національне інституційне середовище, так і на банківський сектор. Це особливо негативно позначається на кредитній діяльності банків, оскільки значні обсяги іноземного капіталу призводять до надмірного розширення кредитування, що, в кінцевому підсумку, може спричинити кризові явища.

До ендогенних чинників належать фактори, що впливають на здатність позичальника виконувати кредитні зобов'язання, але можуть бути виявлені та контрольовані як банком, так і підприємством-клієнтом. Ці чинники можна поділити на дві категорії: ті, що залежать від банківської установи (банківські чинники), і ті, що залежать від клієнта-підприємства (позичальники). Серед найважливіших банківських чинників варто виділити кредитну політику банку, точність аналізу кредитної інформації та документації, а також ефективність контролю і ризик-менеджменту. З боку позичальника найбільший вплив мають фінансовий стан підприємства, ефективність фінансового контролю, що здійснюється на підприємстві, та ефективність реалізації кредитного проекту.

Далі розглянемо функції банківського кредитування юридичних осіб, які дозволяють більш глибоко зрозуміти його сутність та вплив кредитування на економічний розвиток країни. Це також важливо для розуміння, наскільки банки виконують свої зобов'язання щодо підтримки бізнесу та економічної стабільності. Аналіз функцій дозволяє банкам виявити слабкі сторони у своїй діяльності та розробити стратегії для їх усунення. Вивчення функцій кредитування дозволяє банкам краще розуміти можливі ризики та розробляти стратегії для їх мінімізації. Це включає ризики неповернення кредитів, фінансових втрат, а також впливу на ліквідність та фінансову стійкість банківської установи. Таким чином, розгляд функцій банківського кредитування юридичних осіб є критично важливим для забезпечення стабільного економічного зростання, підвищення ефективності банківської діяльності та зміцнення довіри до банківської системи. Це дозволяє банкам не тільки задовольняти поточні потреби клієнтів, але й активно сприяти довгостроковому розвитку економіки.

Розглянемо в таблиці 1.3 більш детально функції банківського

кредитування юридичних осіб.

Таблиця 1.3 - Функції банківського кредитування юридичних осіб

Функція	Характеристика
1. Фінансова функція	Надання кредитів дозволяє підприємствам отримувати необхідні фінансові ресурси для здійснення господарської діяльності, інвестування у виробничі потужності та реалізації стратегічних планів розвитку.
2. Регулятивна функція	Банківське кредитування впливає на економічний розвиток країни, оскільки сприяє активізації підприємницької діяльності, збільшенню обсягів виробництва та зростанню ВВП
3. Контрольна функція	В процесі кредитування банки здійснюють фінансовий контроль за цільовим використанням кредитних коштів, фінансовим станом позичальника та його здатністю своєчасно погашати борги, що сприяє зниженню ризиків неповернення кредитів
4. Стимулююча функція	Кредитування сприяє впровадженню підприємствами нових технологій та інновацій, підвищенню ефективності виробництва, що веде до зростання конкурентоспроможності як окремих підприємств, так і економіки країни в цілому
5. Соціальна функція	Банківське кредитування юридичних осіб сприяє створенню нових робочих місць, покращенню умов праці, підвищенню добробуту населення, оскільки розвиток бізнесу безпосередньо впливає на соціально-економічний стан суспільства

Джерело: систематизовано на основі [3; 8; 15]

Таким чином, банківське кредитування юридичних осіб є важливим інструментом для забезпечення фінансової стабільності та розвитку підприємств, що в свою чергу сприяє загальному економічному зростанню та підвищенню добробуту країни.

1.2 Процес кредитування юридичних осіб банком

Процес банківського кредитування можна описати як сукупність дій, що включають оформлення, надання, супроводження та погашення кредиту. Цей процес доцільно розділити на кілька етапів, кожен з яких вирішує певні завдання, і всі разом вони спрямовані на досягнення основної мети банківського кредитування – отримання банком прибутку (рисунок 1.1).

На попередньому етапі процесу банківського кредитування здійснюється залучення клієнта та встановлення первинного контакту з позичальником-підприємством, що проводиться працівниками кредитного відділу. На цьому етапі керівник підприємства звертається до банку з обґрунтованим проханням про отримання кредиту, в якому вказуються сума, вид, строк користування, цільове призначення кредиту, можлива максимальна процентна ставка та забезпечення. Лист-звернення оформляється у довільній формі на фірмовому бланку суб'єкта господарювання та підписується керівником і головним бухгалтером.

З метою зменшення ризику пов'язаного з кредитуванням, під час розгляду заявки на кредит, представник кредитного відділу банку аналізує можливість надання кредиту. Загальна інформація, яка зазвичай міститься у заявці на кредит від юридичної особи, включає такі елементи:

- основні дані про позичальника (повна назва компанії та її юридична адреса, інформація про засновників, керівництво та головного бухгалтера, деталі реєстрації, організаційно-правова форма, контактні телефони, інформація про наявність поточних рахунків у банках і т. д.);

- інформація про кредит включає такі аспекти, як сума, валюта і термін кредиту, а також його призначення і характер, які визначають основні параметри кредитної угоди; графік погашення кредиту, який визначає розподіл платежів протягом часу; джерела погашення кредиту, тобто джерела фінансування для погашення кредиту; інформація щодо забезпечення кредиту, яке може включати різноманітні види гарантій або застав, що гарантують погашення кредитної заборгованості; поточний стан заборгованості за кредитами і кредитна історія позичальника, які вказують на його платіжну дисципліну та кредитоспроможність;

- детальна інформація про засновників підприємства, керівників, фінансового менеджера та головного бухгалтера;

Рисунок 1.1 – Етапи процесу банківського кредитування

- детальна характеристика підприємства, включає його вид діяльності, рівень обігу, наявність ліцензій (якщо вони необхідні для його функціонування), характеристику основних виробничих активів, наявність складських приміщень, обладнання та автотранспорту; інформацію про персонал підприємства, його ключових постачальників і покупців, їх долю в загальному обсязі, тривалість співпраці, а також про основних замовників і їхню частку в загальному обсязі, термін співробітництва; дані про основних конкурентів, їх переваги та взаємовідносини з іншими компаніями тощо.

Після ретельного розгляду кредитної заявки, працівник кредитного відділу банку здійснює попередню бесіду з потенційним позичальником, щоб отримати детальну інформацію про його господарську діяльність. Ці попередні переговори призначені для отримання інформації про специфіку бізнесу позичальника, його ринки збуту продукції або послуг, а також наміри щодо погашення кредиту. Після проведення попередніх переговорів працівник кредитного відділу надає клієнту список необхідних документів, які потрібно представити для оцінки його кредитоспроможності та розгляду можливості здійснення кредитної угоди. Кожна банківська установа встановлює власний перелік обов'язкових документів, які необхідно надати.

Зазвичай перелік документів для проведення попереднього аналізу кредитоспроможності позичальника кожна банківська установа розробляє самостійно, однак найчастіше він включає такі матеріали [7]:

- лист-клопотання підприємства до банківської установи про одержання кредиту;
- заповнену заявку на одержання кредиту встановленого банком зразка;
- копії установчих документів підприємства (завірені нотаріусом);
- копії документів, що підтверджують реєстрацію суб'єкта господарювання в органах державної влади, Пенсійному фонді, податковій інспекції, управлінні статистики;
- копії паспортів, довідок про присвоєння ідентифікаційного коду керівника, засновників підприємства та головного бухгалтера;
- довідку про рух грошових коштів підприємства на рахунках у

банківських установах за останній рік;

- фінансову звітність підприємства за останні три роки;
- розшифровку кредиторської та дебіторської заборгованостей за останній рік роботи (при наявності простроченої заборгованості необхідно надати пояснення щодо причин її виникнення та надати перелік запланованих заходів і термінів ліквідації);
- підтверджуючі документи про відсутність заборгованості підприємства перед бюджетом та державними цільовими фондами;
- довідки з банківських установ, де відкриті поточні рахунки підприємства та інформація про раніше отримані кредити й наявність або відсутність заборгованості за ними;
- техніко-економічне обґрунтування кредитної угоди з розрахунком надходжень від реалізації проєкту.

Після отримання кредитної заявки разом з усіма супровідними документами, вона передається до відповідного працівника в кредитному підрозділі для детального аналізу. Перевірку документів також проводять юридична служба та служба банківської безпеки, які виконують свої функції відповідно до їхніх повноважень.

Якщо пропозиції клієнта не відповідають стратегії та політиці кредитування банку, тоді кредитна заявка відхиляється. У такому випадку заявнику пояснюють причини відмови в наданні кредиту. У разі, якщо після співбесіди працівник кредитного відділу вирішує продовжити співпрацю з клієнтом, тоді кредитна заявка разом із супровідними документами передається до підрозділу кредитного аналізу для оцінювання кредитоспроможності позичальника.

На підготовчому етапі процесу кредитування оцінюється кредитоспроможність підприємства та оцінка ризику за кредитом. Представник кредитного відділу банку детально досліджує фінансовий стан клієнта, здійснює всебічний аналіз як суб'єкта, так і об'єкта кредитування, а також оцінює ризики, пов'язані з кредитною операцією на основі різноманітних джерел інформації.

Оцінка кредитоспроможності позичальника базується на таких основних

критеріях: його репутація, фінансове положення, прогноз розвитку бізнесу з урахуванням ринкових тенденцій, оцінка його продукції або послуг, конкурентоспроможність на ринках, попит на його продукцію, обсяги експорту, здатність до інновацій та інші фактори.

Після отримання всієї необхідної інформації та проведення аналізу фінансового стану клієнта, кредитний підрозділ банку або його філії приймають рішення щодо подальшої взаємодії з підприємством-позичальником. У випадку позитивного рішення кредитний проєкт передається до підрозділу ризик-менеджменту та інших служб банківської установи.

На підготовчому етапі процесу банківського кредитування кредитна документація під час оцінювання кредитоспроможності позичальника та аналізу кредитного проєкту, одночасно розглядається у кількох службах банківської установи. Окрім кредитного підрозділу банку, що може бути спрямований на обслуговування як юридичних, так і фізичних осіб, існують інші служби, які також взаємодіють у цьому процесі, такі як служба безпеки банківської установи, юридичний відділ, відділ ризик-менеджменту та інші.

Під час цього процесу, служба безпеки банку проводить ідентифікацію клієнта-юридичної особи та перевірку його ділової репутації, а також збирає дані про засновників та керівників підприємства, здійснюючи це за їх письмовим дозволом.

Юридичний відділ робить висновок про повноту та правильність наданих для аналізу документів.

Підрозділ ризик-менеджменту оцінює фінансовий стан клієнта та визначає клас позичальника відповідно до методології, що застосовується в банку, а також аналізує кредитний проєкт відповідно до внутрішніх нормативних документів. У цьому контексті він запитує у клієнта інформацію щодо майна, майнових прав або будь-якого іншого забезпечення, яке може бути запропоновано банку для оцінки. Підрозділ ризик-менеджменту описує ризики кредитного проєкту у своєму висновку та передає його до відділу кредитування юридичних осіб.

Представник кредитного відділу банку разом з колегами з юридичного відділу та служби безпеки зобов'язані переконатися у можливості використання

забезпечення як додаткового засобу погашення кредиту та відсотків за його використання. Це включає перевірку його наявності, місцезнаходження, можливості реалізації, ліквідності та інші аспекти.

На підготовчому етапі кредитування, у випадку позитивного рішення стосовно кредитоспроможності позичальника та оцінки ризику, також проводиться структуризація кредиту. Це означає визначення основних параметрів кредитної угоди (рисунок А.1, додаток А).

Основний етап процесу банківського кредитування юридичної особи починається з підготовки умов кредитної угоди. Після затвердження всіх параметрів майбутньої кредитної операції начальником кредитного відділу, працівниками юридичного відділу та служби безпеки банківської установи складаються відповідні висновки щодо можливості видачі кредиту даному позичальнику.

Висновки відповідних підрозділів банківської установи разом із заявкою на отримання кредиту та пакетом основних документів, які надав позичальник, подаються на розгляд кредитного комітету банківської установи.

Кредитний комітет – орган банківської установи, що приймає рішення про можливість видачі кредиту. До складу кредитного комітету банку найчастіше входять: голова правління банківської установи; головний бухгалтер; начальник кредитного відділу юридичних осіб; начальник відділу цінних паперів начальник юридичного відділу; заступник голови правління банку; начальник служби безпеки; начальник валютного відділу. Однак, кількісний склад та перелік осіб, які входять до складу кредитного комітету, може змінюватися залежно від організаційної структури банківської установи.

Рішення про можливість видачу кредиту конкретному позичальнику приймається колегіально за результатами обговорення матеріалів кредитної справи позичальника. Якщо приймається позитивне рішення щодо надання даного кредиту, то кредитний договір підписується представником керівництва банку та позичальником.

Усі документи, що стосуються видачі кредиту та його забезпечення, формуються в кредитну справу, яка повинна зберігатися в банківському сейфі.

Кредитна справа позичальника є своєрідним архівом, де зосереджена вся необхідна документація: бухгалтерська та фінансова звітність, листування, аналітичні огляди.

Після підписання кредитного договору та договору застави (гарантії, поруки) здійснюється процес видачі кредиту. Банківський кредит може надаватися одноразово, періодично або частинами (поетапно).

Процес надання кредиту оформлюється розпорядженням кредитного відділу банку до бухгалтерії про відкриття кредитного рахунку. Кредит видається з цього рахунку шляхом: безготівкового платежу на реквізити, вказані позичальником; перерахуванням коштів на поточний рахунок позичальника; перерахуванням коштів на картковий рахунок позичальника; як видача готівки через касу банку з поточного або карткового рахунку позичальника, а також безпосередньо з його кредитного рахунку.

На заключному етапі відбувається супроводження кредиту. Контроль за своєчасним і повним поверненням кредиту та виплатою процентів є важливим аспектом процесу кредитування. Це здійснюється систематично через аналіз кредитного портфеля банку, оцінку стану кредитів і проведення аудиторських перевірок.

Основна мета кредитного моніторингу полягає в недопущенні підвищення кредитного ризику понад встановлений рівень. Головною вимогою до процедури кредитного моніторингу є постійний контроль та оцінка рівня кредитного ризику. Основними факторами, що впливають на рівень ризику кредитної операції, є зміни ринкової вартості та ліквідності застави, зміни у фінансовому стані позичальника, а також порушення графіка погашення відсотків і заборгованості за кредитом [16].

Контроль за станом предмета застави, як невід'ємна частина кредитного моніторингу, включає: своєчасне отримання достовірної інформації про стан і вартість застави; контроль за виконанням умов договору заставодавцем; відстеження ринкової кон'юнктури для оцінки ліквідності заставного майна.

На завершальному етапі кредитного процесу також здійснюється повернення кредиту та сплата процентів. Повне повернення кредиту з відсотками

і закриття кредитної справи є остаточним етапом кредитного процесу. Повернення кредиту може відбуватися одноразово (вся сума боргу має бути повернена в день настання строку погашення кредиту) або в розстрочку тобто частинами (встановлюється періодичність повернення кредиту).

Можливе дострокове повернення кредиту за узгодженням між банківською установою та позичальником. Банк також може надати відстрочку погашення кредиту, що допускається в окремих випадках при тимчасових фінансових труднощах у підприємства-позичальника. Така відстрочка надається на обумовлений з банківською установою період, зазвичай під підвищений відсоток, і має бути визначена в кредитній угоді.

Крім добровільного способу, банківська установа може застосовувати також примусовий спосіб погашення кредиту. У цьому випадку сума боргу списується з банківського рахунку позичальника без його згоди на підставі виконавчих документів судів. Якщо позичальник не має реальних перспектив погашення боргу перед банком, залежно від виду забезпечення кредиту, банк використовує різні методи примусового стягнення боргу і відсотків.

Зокрема, якщо кредит наданий під заставу майна, банківська установа задовольняє свої вимоги до позичальника шляхом продажу цього майна. У разі видачі кредиту під гарантію (поруку), банк примусово стягує суму боргу з рахунку гаранта. Якщо забезпеченням кредиту є страхове свідоцтво (поліс), банк отримує суму боргу від страхової компанії (державної чи приватної) у розмірі, визначеному правилами страхування.

Отже, процес банківського кредитування юридичних осіб охоплює взаємодію між підприємством-позичальником і банком щодо проведення кредитної операції. Ефективність ухвалення рішень щодо кредитних проєктів значною мірою залежить від правильної організації цього процесу в банківській установі та від розподілу повноважень між відповідними відділами та підрозділами банку, що сприяє мінімізації ризиків у кредитній діяльності банку загалом.

2 Аналітико-практичні аспекти кредитування юридичних осіб банками України

2.1 Аналіз кредитного портфеля юридичних осіб банків України та оцінка фінансово-господарської діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки

За інформацією Національного банку України, на кінець 2023 року вітчизняна банківська система країни обслуговувала 3 мільйони корпоративних клієнтів, з яких 2 мільйони становили фізичні особи-підприємці. Протягом 2023 року суттєво зросли залишки на рахунках підприємців та збільшився обсяг їх кредитування. Отже, попри шок, викликаний повномасштабними військовими діями на території України, бізнес в країні продовжив свою діяльність, значною мірою завдяки стійкій банківській системі держави.

Розглянемо особливості банківського корпоративного кредитування вітчизняних банків за 2021-2023 роки. Проаналізуємо динаміку кредитного портфеля банківських установ за 2020-2023 роки (таблиця 2.1).

З таблиці 2.1 можна зробити висновки, що кредитний портфель вітчизняних банків зменшувався протягом аналізованого періоду, так у 2022 році в порівнянні з 2021 роком він скоротився на 29218 млн грн або на 2,74%, а в 2023 році в порівнянні з 2022 роком на 11277 млн грн або на 1,09%. Це передусім було пов'язано негативним наслідком впливу війни, яка призвела до зростання безробіття, зменшення доходів і погіршення платоспроможності позичальників руйнування активів і заставного майна. Ці фактори знизили здатність позичальників виплачувати кредити, особливо у 2022 році, а також погіршили якість кредитних портфелів банківських установ та призвели до збільшення резервів. Кредитний портфель юридичних осіб змінювався неоднозначно, а саме у 2022 році порівняно з 2021 роком він збільшився на 5814 млн грн або на 0,73%, у 2023 році порівняно з 2022 роком навпаки зменшився на 17463 млн грн або на 2,18%.

Таблиця 2.1– Динаміка кредитного портфеля банків України за 2020-2023 роки в розрізі суб'єктів кредитування

Показники	Сума показників на кінець року, млн. грн			Відхилення (+,-), млн. грн		Темп приросту, %	
	2021 р	2022 р	2023 р	2022 до 2021	2023 до 2022	2022 до 2021	2023 до 2022
Кредити та заборгованість клієнтів, у тому числі	1065347	1036129	1024852	-29218	-11277	97,26	98,91
кредити та заборгованість юридичних осіб	795513	801327	783864	+5814	-17463	100,73	97,82
кредити та заборгованість фізичних осіб	242633	209944	222590	-32689	+12646	86,53	106,02

Джерело: систематизовано автором на основі [23; 24; 25]

В структурі кредитного портфеля вітчизняних банків протягом всього аналізованого періоду переважала частка кредитів юридичних осіб, у 2021 році вона дорівнювала 74,67%, у 2022 році – 77,34%, у 2023 році – 76,49% (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2– Структура кредитного портфеля банків України за 2020-2023 роки в розрізі суб'єктів кредитування

Показники	2021 р		2022 р		2023 р	
	Сума, млн грн	Питома вага, %	Сума, млн грн	Питома вага, %	Сума, млн грн	Питома вага, %
Кредити та заборгованість клієнтів, у тому числі	1065347	100	1036129	100	1024852	100
кредити та заборгованість юридичних осіб	795513	74,67	801327	77,34	783864	76,49
кредити та заборгованість фізичних осіб	242633	25,33	209944	22,66	222590	23,51

Потягом другої половини 2022 року та у 2023 році спостерігалось поживлення економічної активності, що в свою чергу підживлює попит бізнесу на кредити. Вищий попит на кредити сприяє нарощуванню кредитного портфеля

юридичних осіб у гривні. Із червня до листопада 2023 року чисті гривневі кредити юридичних осіб зросли на 7,6%, однак їх кредитний портфель все ще у 2023 році є меншим ніж у 2022 році. Кредити юридичних осіб надаються переважно підприємствам торгівлі та сільського господарства. Також стрімко зріс обсяг кредитів фінансовим компаніям, що пояснюється заставним фінансуванням банківськими установами Укрфінжитла. Ключові позичальники нових кредитів – провідні для економіки сектори. На відміну від гривневого кредитування юридичних осіб валютне стагнує (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3 – Динаміка кредитного портфеля банків України за 2020-2023 роки в розрізі валют

Показники	Сума показників на кінець року, млн. грн			Відхилення (+,-), млн. грн		Темп приросту, %	
	2021 р	2022 р	2023 р	2022 до 2021	2023 до 2022	2022 до 2021	2023 до 2022
Кредити та заборгованість клієнтів, у тому числі	1065347	1036129	1024852	-29218	-11277	97,26	98,91
в національній валюті	538966	463659	479988	-75307	+16329	86,03	103,52
в іноземній валюті	526381	572470	544864	+46089	-27606	108,76	95,18
Кредити та заборгованість юридичних осіб, у тому числі	795513	801327	783864	+5814	-17463	100,73	97,82
в національній валюті	340989	330744	321959	-10245	-8785	97,00	97,34
в іноземній валюті	454524	470583	461905	+16059	-8678	103,53	98,16
Кредити та заборгованість фізичних осіб, у тому числі	242633	209944	222590	-32689	+12646	86,53	106,02
в національній валюті	197975	132914	158029	-32689	+12646	86,53	106,02
в іноземній валюті	197975	132914	158029	-65061	+25115	67,14	118,90

Джерело: систематизовано автором на основі [23; 24; 25]

З часу повномасштабного вторгнення валютний кредитний портфель корпоративних клієнтів змінювався неоднозначно у 2022 році порівняно з 2021 роком зріс на 16059 млн грн або на 3,53%, у 2023 році порівняно з 2022 роком

знизився на 8678 млн грн або на 1,84%. Попит на валютні позики підприємств, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю, у 2023 році пригнічений.

Гривневе корпоративне кредитування продовжує зростати, здебільшого завдяки державній програмі «Доступні кредити 5-7-9%». Поступово субсидована програма поступиться місцем тим компаніям, які відновили свою діяльність після кризи. Проте сьогодні попит є не лише на пільгове кредитування – збільшуються кредитні портфелі банків, які не залучені до державних програм. Важливу роль у підтримці кредитування відіграватимуть механізми розподілу кредитних ризиків, як за допомогою урядової програми портфельних гарантій, так і через інструменти міжнародних фінансових організацій.

Державні програми, спрямовані на кредитування малих та середніх підприємств, суттєво підвищили значущість цього сегмента, який тепер становить понад 56% чистого гривневого кредитного портфеля бізнесу. При цьому чверть цих кредитів надано компаніям, що не входять до бізнес-груп. Активне кредитування малих підприємств сприяє зниженню концентрації банківських балансів та зменшенню ризиків. За останні чотири роки частка позик до 50 млн грн зросла з 34% до 41%.

З початку повномасштабного вторгнення значна частина нових кредитів надавалася за підтримки державних програм. Станом на кінець 2023 року на державні банки припадало 46% виданих кредитів. Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» залишалася основним двигуном бізнес-кредитування у 2023 році, відіграючи ключову роль у підтримці бізнесу в найскладніший період повномасштабного вторгнення. Доступ до цієї програми був максимально широким. Банкіри вважають, що успіх програми «5-7-9%» забезпечено її гнучкістю та здатністю адаптуватися до викликів часу [15].

«За час дії воєнного стану в Україні у рамках Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» укладено 44142 кредитні договори на загальну суму 177,2 млрд грн (у тому числі банками державного сектору – 33033 кредити на суму 99,3 млрд грн), з яких: 12,38 млрд грн – на інвестиційні цілі; 8,88 млрд грн – як антикризові кредити; 3,73 млрд грн – як рефінансування попередньо

отриманих кредитів; 36,31 млрд грн – кредити для сільськогосподарських товаровиробників; 58,23 млрд грн – на антивоєнні цілі. У 2023 році підприємці отримали 23973 доступні кредити на 97,2 млрд гривень» [13].

Однак черговий перегляд умов програми «Доступні кредити 5-7-9%» у вересні призвів до уповільнення її зростання. Тепер програма передбачає вищі відсоткові ставки для позик на поповнення обігових коштів, тоді як низькі ставки зберігаються лише для інвестиційних кредитів та підприємств, що знаходяться в зоні високого воєнного ризику. Попит на такі кредити став менш інтенсивним. У найближчий час з-під дії програми мають бути виключені великі підприємства.

Останніми місяцями спостерігається відновлення несубсидованого кредитування. Зокрема, гривневі кредитні портфелі зростали у банках, які не є активними учасниками державних програм. У 2023 році суттєво посилилося кредитування малого і середнього бізнесу, а також фізичних осіб-підприємців. Активне фінансування невеликих підприємств сприяє зниженню концентрації банківських балансів та зменшенню ризиків. На рисунку 2.1 представлені умови, за якими найбільш активні вітчизняні банки надавали корпоративні кредити у 2023 році.

Рисунок 2.1 - Найбільш активні вітчизняні банки з кредитування МСБ та ФОП у 2023 році

Зростання інтересу бізнесу до кредитів стимулюється їхнім здешевленням. Наприклад, середньозважені ставки за гривневими кредитами для корпорацій знизилися з початку року на 1,3 процентних пункти і досягли 18,9% річних. За результатами опитування банків щодо умов кредитування, зміна ставок є одним з основних чинників зростання попиту. Враховуючи позитивні показники діяльності бізнесу, попит на кредити продовжить зростати.

Під час воєнного стану альтернативою класичному кредитуванню юридичних осіб дедалі частіше ставав лізинг. У 2023 році лізингові послуги надавали до двох десятків банку: з лютого 2022-го частина з них або зовсім зупинила, або суттєво скоротила фінансування в рамках фінансового лізингу, але у 2023 році більшість відновила свої програми. У 2023 році ряд банків та банківських груп, наростили свій лізинговий портфель порівняно з 2022 роком, і який досягнув досить значних розмірів, наприклад банківська група ОТП («ОТП ЛІЗИНГ») – 14096 млрд грн, АТ КБ «ПриватБанк» – 5300 млрд грн, банківська група ТАС (ТАСКОМБАНК, «УЛФ-ФІНАНС») – 2323,2 млрд грн, ПУМБ – 1866,62 млрд. грн, Укрексімбанк – 1083,99 млрд грн.

При аналізі кредитного портфеля банків варто відзначити, що частка непрацюючих корпоративних кредитів у 2023 році стабілізувалася на рівні близько 45%, що майже в півтора рази більше порівняно з лютим 2022 року. Цей показник зріс на 13 відсоткових пунктів у порівнянні з 2022 роком, головним чином через фінансові труднощі боржників, які вже до початку повномасштабного вторгнення Росії мали високі кредитні ризики. Третина нових непрацюючих кредитів юридичних осіб виникла через руйнування або окупацію територій, де розташовувалися ці підприємства. Відповідно до рекомендацій Національного банку України, банківські установи запропонували позичальникам ефективні механізми реструктуризації боргів, що дозволило продовжувати отримувати хоча б часткові виплати за кредитами.

З початку війни, близько 25% корпоративних позичальників визнано як неплатоспроможні за сумою, а 19% за кількістю, з тих, що існували на початку воєнного вторгнення. Більшість кредитів перестали бути дієздатними ще у 2022

році, але протягом десяти місяців 2023 року частка дефолтних кредитів зростає лише на 5%, що відповідає періодам макроекономічної стабільності [12; 13].

Зараз серед дієздатних чистих кредитів велика частина була реструктуризована, це становить 19%. Однак 2% або 7 млрд грн цієї суми складають великі кредити державних банків, які було урегульовано згідно з Законом «Про фінансову реструктуризацію». Через значну втрату вартості для банківських установ, що супроводжувалась суттєвим подовженням строків та зниженням ставок після реструктуризації, ці кредити визнані як первісно знецінені. Наразі ці кредити обслуговуються, але ризики неплатоспроможності боржників, які змусили банки йти на поступки та реструктуризувати борг, залишаються вищими, ніж у загальному портфелі.

Результати аналізу стійкості, проведеного Національним банком у 2023 році, підтвердили ці факти. Внесені корективи у пруденційні резерви загалом були незначними. На даний момент близько третини усіх непрацюючих кредитів юридичних осіб виникли під час повномасштабної війни. Для багатьох підприємств причиною дефолту стали втрата ринків збуту або зменшення внутрішнього попиту. Однак деякі підприємства все ще можуть відновити виплати за позиками за умови поліпшення економічного стану.

Усереднений рівень дефолтів підприємств-боржників знижується, проте підвищений рівень кредитних ризиків залишається для підприємств у багатьох галузях, які повільно відновлюються після втрат у період війни.

Зниження відсотка непрацюючих кредитів головним чином пов'язане з реструктуризацією позик та подальшим відновленням погашення проблемних боргів юридичних осіб, особливо в державних банках, а також списанням непрацюючих кредитів фізичним особам. У минулому році Міністерство фінансів продовжило працю над спрощенням доступу малого бізнесу до фінансування у період воєнного конфлікту.

«Також нещодавно відбувся офіційний запуск Програми «Доступний факторинг» – нового фінансового інструменту в рамках Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» для забезпечення мікро-, малого та середнього

підприємництва (ММСП) оборотним капіталом» [20].

Отже, для прискорення та забезпечення стійкого розвитку кредитування корпоративних клієнтів українськими банками необхідні наступні заходи: розробка Державної програми підтримки цільового кредитування у секторі корпоративних підприємств; приведення нормативів капіталу комерційних банків у відповідність до міжнародних стандартів, що зробить банки більш надійними та стійкими; підвищення рівня прозорості інформації щодо кредиторів та позичальників на кредитному ринку; перехід у сфері корпоративного кредитування від колективних програм до індивідуальних програм обслуговування, які спрямовані на досягнення позитивних економічних результатів для клієнтів та забезпечення виконання їх зобов'язань; проведення ліберальної грошово-кредитної політики держави для стимулювання розвитку корпоративного сектору; розробка програми ефективного регулювання та протидії глобалізаційним процесам у банківському секторі країни. У сучасних умовах економічного розвитку України важливо, щоб держава виступала гарантом та надавала стимули для розробки та впровадження цільових програм корпоративного кредитування, що буде сприяти ефективному та сталому функціонуванню банківського сектору та економіки країни в цілому [15].

АТ КБ «ПриватБанк» здійснює свою діяльність відповідно до ліцензії Національного банку України з 1992 року. З 30.04.2019 року єдиним акціонером даної банківської установи виступає держава в особі Кабінету Міністрів України. Також, даний банк є універсальним та системно важливим банком, який є основою фінансової системи України. Стратегічна діяльність даної банківської установи переважно направлена на роздрібний сегмент, а також його співпраця направлена на роботу з малим та середнім бізнесом й вибірково працює в великими підприємствами.

АТ КБ «ПриватБанк» як частина критичної інфраструктури країни, відіграє унікальну роль у вітчизняній економіці, оскільки є одним з найбільших кредиторів серед всіх вітчизняних банків, а також одним із провідних платників дивідендів та податків до державного бюджету України. Після націоналізації у

2019 році та докапіталізації на суму 155 млрд грн банк вже сплатив до державного бюджету країни 168,3 млрд грн у вигляді дивідендів та податків. Необхідно зазначити, що у 2023 році, порівняно з попереднім роком, банк більш ніж удвічі збільшив прибуток до оподаткування, що говорить про фінансову стабільність та довіру клієнтів даному банку. Особливо важливим є те, що під час війни найбільша банківська установа країни залишається прибутковою, продовжує кредитувати юридичних осіб, завдяки чому відновлює економіку країни.

Станом на початок 2024 року АТ КБ «ПриватБанк» мав 8 філій та 1200 функціонуючих відділень в Україні, а також філію на Кіпрі (в довоєнному 2021 році було 20 філій та 1475 функціонуючих відділень). Тобто дана банківська установа має розгалужену мережу філій та відділень по всій території України, винятком з 2022 року виступають тільки тимчасово окуповані території.

«За підсумками 2023 року АТ КБ «ПриватБанк» має достатній рівень капіталу з урахуванням поточних вимог Національного банку України. Регулятивний капітал АТ КБ «ПриватБанк» на кінець 2023 року становить 64,8 млрд. грн., а норматив адекватності регулятивного капіталу 21,75%, при умові, що норма >10%. Всі нормативні показники ліквідності АТ КБ «ПриватБанк» у 2023 році значно перевищують норми, встановлені НБУ. Так, на 31 грудня 2023 року коефіцієнт покриття ліквідністю складав 462,8% за всіма валютами (LCRBB) та 266,1% в іноземній валюті (LCRIB) при встановленому НБУ значенні нормативу не менше 100%» [29].

Проведемо ґрунтовний аналіз динаміки та структури активів балансу АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки (таблиці 2.4).

Активи АТ КБ «ПриватБанк» протягом всього аналізованого періоду зростали, у 2022 році порівняно з 2021 роком – на 142417 млн грн або на 34,97%, а у 2023 році на – 136939 млн грн або на 24,91%. Зростання активів у 2022 році спостерігалось переважно за рахунок зростання суми цінних папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю на 73922 млн грн або на 280,9%, коштів в інших банках – на 34394 млн грн або 133,1% та цінних паперів, які

обліковуюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід - на 14845 млн грн або на 11,5%.

Таблиця 2.4 – Склад та динаміка активів АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки

Показники	Сума показника на кінець року, млн грн			Абсолютне відхилення, млн грн		Темп зростання (спаду), %	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022	2022/2021	2023/2022
1	2	3	4	5	6	7	8
Грошові кошти та їх еквіваленти	28117	40566	79648	+12449	+39082	144,28	196,34
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	93096	95716	100376	+2620	+4660	102,81	104,87
Кошти в інших банках	25840	60234	75061	+34394	+14827	233,10	124,62
Кредити та заборгованість клієнтів	70193	71355	95637	+1162	+24282	101,66	134,03
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	129074	143919	171470	+14845	+27551	111,50	119,14
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	26319	100242	133798	+73923	+33556	380,87	133,47
Інвестиції в асоційовані й дочірні компанії	30	30	30	-	-	100,00	100,00
Інвестиційна нерухомість	1989	2154	2339	+165	+185	108,30	108,59
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	9977	12051	4	+2074	-12047	120,79	0,03
Відстрочений податковий актив	-	1100	1951	+1100	+851	-	177,36
Основні засоби та нематеріальні активи	7362	6617	6689	-745	+72	89,88	101,09
Інші фінансові активи	13429	14097	18191	+668	+4094	104,97	129,04
Інші активи	1827	1589	1415	-238	-174	86,97	89,05
Усього активів	407256	549674	686613	142418	136939	134,97	124,91

Джерело: систематизовано на основі [24; 25; 26]

Найбільше зростання загальної суми активів у 2023 році порівняно з попереднім роком спостерігається переважно за рахунок статей активів «Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю» – на 33556 млн грн або на 33,47%, «Грошові кошти та їх еквіваленти» на 39082 млн грн або на 96,34%, та за рахунок статті «Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід» - на 27551 млн грн або на 19,14%.

Також, протягом 2021-2023 років спостерігається поступове зростання кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк». Найбільше зростання кредитного портфеля банку спостерігалось саме у 2023 році порівняно з попереднім роком – на 24282 млн грн або на 34,03%. Однак необхідно зазначити, що протягом у 2022 та 2023 років банківська установа надала перевагу роботі з цінними паперами, оскільки вони є менш ризикованими активами, але це є нормальним під час кризових ситуацій на фінансовому ринку.

Кредитний портфель АТ КБ «ПриватБанк» відзначається дуже високою часткою непрацюючих кредитів. У 2021 році цей показник становив 69,9%, у 2022 році – 69,2%, а в 2023 році – 63% від загальної суми кредитів клієнтів до вирахування резервів під очікувані кредитні збитки. Такий високий рівень непрацюючих кредитів частково пояснюється негативними наслідками війни, частково тягнеться з років коли банк ще не був державним, а це призводить до збільшення відрахувань у резерви.

Проаналізувавши структуру активів банку за 2021-2023 роки (таблиця А.2, додаток А) можна зробити висновок, що банк надає перевагу роботі з цінними паперами. Кредити та заборгованість клієнтів у структурі активів банківської установи займають тільки третє місце. У 2021 році частка кредитного портфеля банку в загальній сумі активів займала лише 17,24%, у 2022 році – 12,17%, у 2023 році – 13,93%. На другому місці в структурі активів банку посідає стаття «Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю», які дорівнювали у 2022 році – 18,24%, у 2023 році – 19,49%. Однак у 2022 році їх частка була досить не значною 6,46%, оскільки банк у довоєнний 2021 рік більше надавав перевагу кредитній діяльності. Протягом 2021-2023 років найбільшу питому вагу займала стаття активів «Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід», а саме найбільше значення у 2021 році – 31,69%, у 2023

році найменше значення – 24,97%.

Наступним етапом аналізу фінансового стану АТ КБ «ПриватБанк» є аналіз динаміку пасивів за 2021-2023 роки (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5 – Склад та динаміка пасивів АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки

Статті пасивів	Сума показників на кінець року, млн грн			Абсолютне відхилення, млн грн (+,-)		Темп зростання (спаду), %	
	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2022 до 2021	2023 до 2022	2022 до 2021	2023 до 2022
1	2	3	4	5	6	7	8
Власний капітал							
Статутний капітал	206059	206059	206059	-	-	100	100
Емісійні різниці	23	23	23	-	-	100	100
Резервні та інші фонди банку	9696	11449	12958	+1753	+1509	118,08	113,18
Резерви переоцінки	8083	-2993	10432	-11076	+13425	-37,03	-348,55
Непокритий збиток	-157247	-156748	-144629	+499	+12119	99,68	92,27
Власний капітал	66614	57790	84843	-8824	27053	86,75	146,81
Зобов'язання							
Кошти банків	3	0,329	0,486	-2,671	+0,157	10,97	147,72
Кошти клієнтів	321705	464871	549686	+143166	+84815	144,50	118,24
Боргові цінні папери, емітовані банком	2	3	3	1	0	150,00	100,00
Інші залучені кошти	328	567	3087	+239	+2520	172,87	544,44
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	-	2972	25790	-	+22818	-	867,77
Відстрочені податкові зобов'язання	159	-	-	-	-	-	-
Резерв за зобов'язаннями	3650	5803	5437	+2153	-366	158,99	93,69
Інші фінансові зобов'язання	10617	13222	13063	+2605	-159	124,54	98,80
Інші зобов'язання	3949	4140	4383	+191	+243	104,84	105,87
Субординований борг	227	304	316	+77	+12	133,92	103,95
Усього зобов'язань	340642	491885	601768	+151243	+109883	144,40	122,34
Усього зобов'язання та власний капітал	407257	549674	686613	+142417	+136939	134,97	124,91

Джерело: систематизовано на основі [24; 25; 26]

Протягом 2021-2023 років пасиви банку постійно зростали: у 2022 році порівняно з попереднім роком вони зросли – на 142417 млн грн або на 34,97%, у 2023 році порівняно з 2022 роком – на 136939 млн грн або на 24,91%.

Протягом аналізованого періоду спостерігалася нестабільність у зміні суми власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк». Зокрема, у 2022 році вона знизилася на 8824 млн грн, що становить 13,25% порівняно з попереднім роком. Проте, у 2023 році відбулося зростання суми власного капіталу на 2520 млн грн, що складає 46,81%. Статутний капітал протягом всього періоду залишався незмінним та становив 206059 млн грн. В той же час в банку протягом 2021-2023 років спостерігається непокритий збиток, який є досить значним, однак поступово знижувався і в 2023 році дорівнював 144629 млн грн.

Протягом 2021-2023 років зростання пасивів банківської установи відбувалося переважно за рахунок постійного збільшення зобов'язань. Основний внесок у це зростання зробила стаття «Кошти клієнтів»: у 2022 році порівняно з 2021 роком вони збільшилися на 143166 млн грн (44,50%), а у 2023 році порівняно з 2022 роком — на 84815 млн грн (18,24%).

Аналізуючи структуру пасивів АТ КБ «ПриватБанк» за період 2021-2023 років, можна зробити висновок, що найбільшу частку пасивів банку займають «Зобов'язання». У 2021 році їхня частка складала 83,64%, у 2022 році – 89,49%, а у 2023 році – 87,64% (таблиця А.3, додаток А). Частка власного капіталу у загальній сумі пасивів зменшилася у 2022 році порівняно з 2021 роком на 5,84 п.п., досягнувши 10,51%. Це зниження було зумовлене, насамперед, зменшенням частки статутного капіталу в загальній сумі капіталу банку. Проте у 2023 році частка власного капіталу зросла на 1,84 п.п. і становила 12,36%. Це зростання пояснюється переважно зменшенням частки непокритого збитку, що є позитивною тенденцією для фінансової стійкості банку. Зниження непокритого збитку сприяє збільшенню власного капіталу і загальному зміцненню фінансового стану банківської установи. Важливо зазначити, що зростання власного капіталу відбувалося на тлі стабільного збільшення зобов'язань, що підкреслює важливість ефективного управління капіталом та зобов'язаннями для

забезпечення фінансової стабільності банку.

Проаналізуємо фінансові результати АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6 – Динаміка фінансових результатів АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки

Показник	Сума показників на кінець року, млн грн			Абсолютне відхилення, млн грн		Темп зростання (спаду), %	
	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2022/ 2021	2023/ 2022	2022/ 2021	2023/ 2022
1	2	3	4	5	6	7	8
Доходи							
Процентні доходи	35853	43685	66237	+7832	+22552	121,84	151,62
Процентні витрати (-)	6536	3768	6616	-2768	+2848	57,65	175,58
Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)	29316	39917	59621	+10601	+19704	136,16	149,36
Комісійні доходи	35057	32944	41589	-2113	+8645	93,97	126,24
Комісійні витрати	11839	12504	17150	+665	+4646	105,62	137,16
Чистий комісійний дохід	23217	20440	24439	-2777	+3999	88,04	119,56
Торговий результат	-3390	9505	13756	+12895	+4251	-280,38	144,72
Інші операційні доходи	1370	2759	3075	+1389	+316	201,39	111,45
Інші доходи	424	612	746	+188	+134	144,34	121,90
Всього доходів	50938	73233	101638	+22295	+28405	143,77	138,79
Витрати							
Відрахування до резервів	-5698	16328	4500	+22026	-11828	-286,56	27,56
Адміністративні та інші операційні витрати	21569	22234	24373	+665	+2139	103,08	109,62
Всього витрати	15870	38561	28872	+22691	-9689	242,98	74,87
Фінансові результати							
Прибуток/(збиток) до оподаткування	35067	34672	72765	-395	+38093	98,87	209,87
Витрати на податок на прибуток	17	4474	35001	+4457	+30527	26317,6	782,32
Чистий прибуток/(збиток)	35050	30198	37765	-4852	+7567	86,16	125,06

Джерело: систематизовано на основі [24; 25; 26]

Не зважаючи на воєнний стан в країні протягом 2021-2023 років, АТ КБ «ПриватБанк» працював з прибутком. Прибуток до оподаткування у 2023 році досяг 72,8 млрд грн, що більше ніж удвічі перевищує фінансовий результат до оподаткування у 2022 році. Чистий прибуток банку у 2023 році також збільшився на 25,06% і досягнув 37765 млн грн [29]. Таких високих результатів вдалось досягти банківській установі завдяки довірі клієнтів даному банку, а також

завдяки вигідним тарифам, які він пропонував своїм клієнтам.

Підводячи підсумок, можна зазначити, що результати роботи АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки свідчать про його стресостійкість, ефективність, адаптивність та гнучкість. Протягом цього періоду банк демонстрував здатність справлятися з викликами, що стояли перед ним, зберігаючи при цьому стабільні показники діяльності.

У 2024 році ПриватБанк планує зосередитися на утриманні та залученні нових клієнтів шляхом перегляду та оптимізації ціннісної пропозиції та сервісної моделі обслуговування. Ці заходи спрямовані на збереження та зміцнення лідерських позицій, вже здобутих на ринках різних сегментів клієнтів та банківських продуктів. Банк має намір продовжувати вдосконалювати свою продуктову лінійку та сервіси для клієнтів, зокрема шляхом впровадження технологій штучного інтелекту.

Як державний банк України, АТ КБ «ПриватБанк» продовжуватиме сприяти фінансовій стабільності країни, підтримувати стабільне функціонування банківського сектору, фінансувати пріоритетні галузі економіки та забезпечувати безперебійну роботу підприємств критичної інфраструктури. Ці зусилля допоможуть банку не лише адаптуватися до поточних обставин у країні та світі, але й досягти стратегічних цілей, забезпечуючи при цьому стабільне зростання та розвиток у майбутньому.

2.2 Аналіз кредитування юридичних осіб АТ КБ «ПриватБанк» та напрями удосконалення формування корпоративного кредитного портфеля банку

АТ КБ «ПриватБанк» здійснює свою кредитну діяльність таким чином, щоб вона була ефективною при мінімально-допустимих кредитних ризиках, задовольняла попит позичальників на кредитні ресурси та сприяла розвитку економіки України. У структурі активів АТ КБ «ПриватБанк» частка кредитного

портфеля клієнтів досить не значна, у 2021 році – 17,24%, у 2022 році – 12,98%, у 2023 році – 13,93% (таблиця А.2, додаток А), це говорить про те, що банк більше приділяє уваги роботі з цінними паперами, оскільки вони менше ризикові.

Проаналізуємо кредитний портфель АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7 – Динаміка кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки в розрізі суб'єктів кредитування

Показник	Сума показника на кінець року, тис грн			Абсолютне відхилення, (+,-), тис. грн		Темп зростання (спаду), %	
	2021	2022	2023	2022 до 2021	2023 до 2022	2022 до 2021	2023 до 2022
Кредити та заборгованість клієнтів	70193030	71355251	95637763	+1162221	+24282512	101,66	134,03
Кредити та заборгованість юридичних осіб	18537708	28133252	35491125	+9595544	+7357873	151,76	126,15
Кредити та заборгованість фізичних осіб	51655322	43221999	60146638	-8433323	+16924639	83,67	139,16

Необхідно зазначити, що не дивлячись на кризову ситуацію на фінансовому ринку, у 2021-2023 роках в даному банку кредитний портфель постійно зростає, у 2022 році порівняно з 2021 роком він збільшився на 1162221 тис. грн або на 1,66%, у 2023 році порівняно з 2022 роком – на 24282512 тис. грн або на 34,03%. Аналізуючи кредитний портфель АТ КБ «ПриватБанк» можна також зробити висновок, що в 2023 році його величина була найбільшою та становила 95637763 тис. грн, не дивлячись на те, що це другий рік війни.

Протягом 2021-2023 років зростання кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» спостерігається в основному за рахунок зростання суми кредитів фізичних осіб. Однак даний банк приділяє також досить велике значення кредитуванню малого і середнього бізнесу, а також має серед своїх клієнтів і великі підприємства.

У 2022 році порівняно з 2021 роком кредити юридичних осіб зросли на

1639495 тис. грн, у 2021 році порівняно з 2020 роком зросли на – 9595544 тис. грн або на 51,76%, у 2023 році порівняно з 2022 роком також зросли на 7357873 тис. грн або на 26,15%. В той же час, у 2022 році спостерігається зниження кредитного портфеля фізичних осіб на 8433323 тис. грн або на 16,33%, у 2023 році навпаки кредитний портфель виріс на 16924639 тис. грн або на 39,16%.

Проаналізуємо більш детально структуру кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» в розрізі суб'єктів кредитування за 2021-2023 роки (таблиця 2.8).

Таблиця 2.8 – Структура кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» в розрізі суб'єктів кредитування за 2021-2023 роки

Показники	2021 рік		2022 рік		2023 рік	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %
Кредити та заборгованість клієнтів	70193030	100	71355251	100	95637763	100
Кредити юридичних осіб	18537708	26,41	28133252	39,43	35491125	37,11
Кредити фізичних осіб	51655322	73,59	43221999	60,57	60146638	62,89

У кредитному портфелі АТ КБ «ПриватБанк» перевищують кредити фізичних осіб, а саме у 2021 році їх частка склала 73,59%, у 2022 році – 60,57%, у 2023 році – 62,89%. Тобто, кредитна політика АТ КБ «ПриватБанк» направлена саме на роботу з корпоративними клієнтами. Частка кредитного портфеля юридичних осіб протягом 2021-2023 років змінювалася нерівномірно, так у 2021 році вона дорівнювала 26,41%, у 2022 році – 39,43%, а у 2023 році зменшилася до 37,11%. У 2022-2023 роках в обслуговуванні юридичних осіб АТ КБ «ПриватБанк» ставив за мету розширити клієнтську базу, особливо серед малого і середнього бізнесу та покращити обслуговування своїх клієнтів, для цього він запроваджував нові кредитні продукти за підтримки державних програм.

Проаналізуємо кредитний портфель АТ КБ «ПриватБанк» в розрізі видів валют у 2021-2023 роках (таблиця 2.9).

Таблиця 2.9 – Динаміка кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» в розрізі видів валют у 2021-2023 роках

У тисячах гривень

Показники	Роки			Абсолютне відхилення (+,-)	
	2021	2022	2023	2022 до 2021	2023 до 2022
1	2	3	4	5	6
Кредити юридичних осіб	18537708	28133252	35491125	+9595544	+7357873
в національній валюті	15278229	23836470	30621267	+8558241	+6784797
в іноземній валюті	3259479	4296782	4869858	+1037303	+573076
Кредити фізичних осіб	51655322	43221999	60146638	-8433323	+16924639
в національній валюті	51465104	43144269	60099273	-8320835	+16955004
в іноземній валюті	190218	77730	47365	-112488	-30365
Кредити та заборгованість клієнтів	70193030	71355251	95637763	+1162221	+24282512
в національній валюті	66743333	66980739	90720539	+237406	+23739800
в іноземній валюті	3449697	4374512	4917224	+924815	+542712

В кредитному портфелі АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки переважають кредити у національній валюті, дана ситуація спостерігається практично по всій банківській системі України. Гривнєве кредитування юридичних осіб продовжує зростати, здебільшого завдяки державній програмі «Доступні кредити 5-7-9%», а також з тим, що кредитування в іноземній валюті заборонене, якщо позичальник не має офіційних доходів в іноземній валюті. Частка кредитів у національній валюті в загальному кредитному портфелі АТ КБ «ПриватБанк» складає: у 2021 році – 95,09%, у 2022 році – 93,87%, у 2023 році – 94,86% (таблиця 2.10).

В корпоративному кредитному портфелі банку також переважають кредити в національній валюті, так у 2021 році – 82,42%, у 2022 році – 84,73%, у 2023 році – 86,28%, що зводить майже до мінімуму виникнення ризику погіршення платіжної дисципліни позичальників в умовах валютно-курсових коливань. Даний ризик є досить актуальним в сучасних умовах нестабільності вітчизняного фінансового ринку. В той же час, кредити фізичним особам протягом 2021-2023 років надавалися майже тільки в національній валюті, їх частка у 2021 році складала 99,63%, у 2022 році – 93,87%, у 2023 році – 94,86%.

Таблиця 2.10 – Структура кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» в розрізі видів валют у 2021-2023 роках

Показники	2021 рік		2022 рік		2023 рік	
	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %
Кредити юридичних осіб	18537708	100,00	28133252	100,00	35491125	100,00
в національній валюті	15278229	82,42	23836470	84,73	30621267	86,28
в іноземній валюті	3259479	17,58	4296782	15,27	4869858	13,72
Кредити фізичних осіб	51655322	100,00	43221999	100,00	60146638	100,00
в національній валюті	51465104	99,63	43144269	99,82	60099273	99,92
в іноземній валюті	190218	0,37	77730	0,18	47365	0,08
Кредити та заборгованість клієнтів	70193030	100,00	71355251	100,00	95637763	100,00
в національній валюті	66743333	95,09	66980739	93,87	90720539	94,86
в іноземній валюті	3449697	4,91	4374512	6,13	4917224	5,14

У 2023 р. кількість активних бізнес-клієнтів АТ КБ «ПриватБанк» зросла на 110 тис. до 875 тис., або 14,4% за рік. За оцінками компанії СБР, АТ КБ «ПриватБанк» продовжує утримувати лідируючу позицію як основна банківська установа для бізнесу з часткою серед юридичних осіб 45% та підприємців - 61%.

«У 2023 році для підтримки бізнесу у період війни банк реалізував низку наступних заходів та програм:

– запроваджено та перезапущено діючі кредитні продукти: Овердрафт, Агросезон, Кредитна лінія та Лізинг, запроваджено інструмент Генеральних угод. Протягом року було видано понад 24 тис. нових кредитів. Це дозволило збільшити чистий кредитний портфель бізнес-клієнтів (не включаючи Кредити юридичним особам - РЕПО) до 30 млрд грн (+23%). Як наслідок - ПриватБанк збільшив частки ринку з кредитування бізнес-клієнтів на понад 1,6% та піднявся на 6-е місце по частці ринку кредитування бізнесу;

– важливою віхою розвитку фінансової підтримки українського бізнесу став початок співпраці з міжнародними фінансовими інституціями в

частині розподілу ризиків та впровадження нових механізмів грантової підтримки бізнесу (міні-гранти, страхування сільськогосподарських ризиків та інші проекти). У серпні та у грудні 2023 року підписано угоди з Європейським Банком Реконструкції та Розвитку щодо розподілу ризиків для нових кредитів на суму 240 млн євро» [29].

«Якість обслуговування та інноваційність у провадженні продуктів бізнесу високо оцінена клієнтами й суспільством. АТ КБ «ПриватБанк» здобув перше місце у номінаціях «PaySpace Magazine Awards 2023»: «Найкращий банк для ФОП», «Найкраще рішення для бізнесу з прийому платежів оффлайн (Додаток «Термінал»), «Найкращий партнер бізнесу з прийому платежів онлайн (LiqPay)», «Найкращий банк-еквайєр», «Найкращий сервіс міжнародних переказів PrivatMoney» [29].

АТ КБ «ПриватБанк» протягом всього аналізованого періоду продовжує займати провідну позицію на вітчизняному кредитному ринку в кредитуванні сегменту малого та мікробізнесу, у 2023 році частка кредитного портфеля щодо кредитування даного сегменту займала – 26,46%, у 2022 році – 23,29%. У 2023 році в обслуговуванні малого та мікробізнесу АТ КБ «ПриватБанк» ставив за мету розширити клієнтську базу серед юридичних осіб та покращити обслуговування діючих клієнтів. Задля цього банківська установа вдосконалювала вже пропоновану лінійку послуг та пропозицій для корпоративних клієнтів, запроваджував нові кредитні продукти, підвищував якість обслуговування клієнтів та розвивав дистанційні канали їх обслуговування.

Аналіз кредитів юридичних осіб за видами економічної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за 2022-2023 роки дає змогу визначити їх галузеву диверсифікацію (таблиця 2.11).

АТ КБ «ПриватБанк» кредитує суб'єктів господарювання за багатьма видами економічної діяльності, а саме концентрація кредитного ризику зосереджена на сільському господарстві, торгівлі, фінансовому секторі та виробництві товарів народного споживання.

Таблиця 2.11 - Структура кредитів юридичним особам та підприємствам малого та середнього бізнесу за видами економічної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за 2022-2023 роки

№ п/п	Вид економічної діяльності	2023 р.		2022 р.	
		Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %
1	2	3	4	5	6
1	Рослинництво	12194	34,36	12325	43,81
2	Роздрібна торгівля	4077	11,49	3578	12,72
3	Оптова торгівля	3948	11,12	2868	10,19
4	Інфраструктура	1856	5,23	1206	4,29
5	Фінансовий сектор	1462	4,12	4	0,01
6	Виробництво товарів народного споживання	1424	4,01	1033	3,67
7	Автомобільні дилери	1040	2,93	617	2,19
8	Устаткування та обладнання	1024	2,89	883	3,14
9	Харчова промисловість	956	2,69	614	2,18
10	Паливно-енергетичний комплекс	830	2,34	674	2,40
11	Торгівля сільськогосподарською продукцією	650	1,83	343	1,22
12	Послуги	642	1,81	574	2,04
13	Будівництво та нерухомість	622	1,75	512	1,82
14	Будівельні матеріали	557	1,57	324	1,15
15	Металургійний комплекс	514	1,45	326	1,16
16	Соціальний сектор	505	1,42	278	0,99
17	Інше АПК та пов'язані галузі	467	1,32	425	1,51
18	Переробка сільськогосподарської продукції	358	1,01	151	0,54
19	Хімічний комплекс	315	0,89	162	0,58
20	Тваринництво	233	0,66	313	1,11
21	Авіабудування	137	0,39	141	0,50
22	Інше	1680	4,73	782	2,78
	Разом	35491	100	28133	100

АТ КБ «ПриватБанк» приділяє велике значення роботі по скороченню непрацюючих кредитів. Частка непрацюючих кредитів в АТ КБ «ПриватБанк» є найбільшою серед всіх вітчизняних банків, так у 2021 році дорівнювала 69,9%, у 2022 році – 69,2%, у 2023 році – 63%, в той же час частка непрацюючих кредитів (NPL) в Україні становила 48% у 2023 році, що 31% більше, ніж в середньому по

банківській системі України. Однак, не дивлячись на негативні наслідки війни, частка непрацюючих кредитів поступово знижується, тобто якість кредитного портфеля банку стає кращою.

Станом на 01.01.2024 та 01.01.2022 років категорія кредитного портфеля банку «Кредити, що управляються як окремий портфель» включає в себе непрацюючі кредити, які були видані до 19 грудня 2016 року. На думку керівництва банківської установи, цей кредитний портфель має спільні показники кредитного ризику, незалежно від напрямом комерційної діяльності та класифікації за галуззю економіки на дату видачі таких кредитів. Станом на 01.01.2024 року АТ КБ «ПриватБанк» визнав 169633 млн грн резерву під очікувані кредитні збитки за цими кредитами, у 2022 році - 167435 млн грн. Протягом 2023 року банківська установа списала за рахунок даного резерву 133 млн грн вказаних кредитів (у 2022 році – 44 млн грн).

Своєчасна оцінка АТ КБ «ПриватБанк» кредитного ризику та проведення виважених реструктуризацій кредитів за потреби – запорука подальшої стійкості банку. Удосконалення корпоративного кредитування для АТ КБ «ПриватБанку» є надзвичайно актуальним через кілька ключових причин, що впливають як на фінансовий стан банку, так і на економіку країни в цілому (таблиця 2.12).

Таблиця 2.12 – Причини необхідності удосконалення корпоративного кредитування АТ КБ «ПриватБанк»

Причина	Позитивні наслідки від удосконалення корпоративного кредитування
1	2
На рівні банку	
1. Підвищення фінансової стійкості банку	Зменшення ризиків - вдосконалені кредитні програми допоможуть знизити частку непрацюючих кредитів (NPL), що покращить фінансову стійкість банку. Це, в свою чергу, підвищить довіру інвесторів та клієнтів до банку.
	Оптимізація резервів - зменшення кредитних ризиків дозволить банку оптимізувати резерви під очікувані кредитні збитки, що позитивно вплине на фінансові показники.
2. Збереження та зростання клієнтської бази	Залучення нових клієнтів - розширення та покращення кредитних продуктів сприятиме залученню нових корпоративних клієнтів, що збільшить доходи банку.
	Утримання існуючих клієнтів - вдосконалення сервісів та умов кредитування допоможе утримати існуючих клієнтів, забезпечуючи їхню лояльність та довготривалу співпрацю.

Кінець таблиці 2.12

1	2
3. Конкурентні переваги	<p>Інноваційні продукти - впровадження нових та покращених кредитних продуктів для корпоративних клієнтів дасть ПриватБанку конкурентні переваги на кредитному ринку і надасть переваги перед конкурентами конкурентів.</p> <p>Покращення обслуговування - запровадження індивідуальних програм обслуговування та використання сучасних технологій, таких як штучний інтелект, підвищить якість обслуговування клієнтів.</p>
4. Збільшення прибутковості	<p>Зростання кредитного портфеля - ефективно кредитування корпоративних клієнтів збільшить доходи від відсотків та комісій, що позитивно вплине на прибутковість банку.</p> <p>Диверсифікація доходів - розширення кредитних продуктів дозволить диверсифікувати джерела доходів банку, знижуючи залежність від окремих сегментів ринку.</p>
5. Репутація та довіра	<p>Підвищення репутації - вдосконалення кредитних програм та успішна робота з корпоративними клієнтами покращить репутацію ПриватБанку як надійного фінансового партнера.</p> <p>Довіра клієнтів - підвищення якості обслуговування та адаптація до потреб клієнтів зміцнить довіру до банку з боку корпоративних клієнтів</p>
На макрорівні	
6. Підтримка економіки країни	<p>Підтримка виробництва - фінансові ресурси дозволяють бізнесам підтримувати та розширювати виробництво, що критично важливо в умовах воєнного часу</p> <p>Фінансування критичних галузей - удосконалені кредитні програми дозволять банку ефективніше підтримувати стратегічно важливі галузі, що сприятиме економічному відновленню та зростанню економіки країни в цілому.</p> <p>Забезпечення робочих місць - корпоративне кредитування допомагає підприємствам продовжувати свою діяльність, що, в свою чергу, зберігає робочі місця</p>
	<p>Підтримка ВВП - активне кредитування допомагає підтримувати та стимулювати економічну активність, що сприяє стабілізації валового внутрішнього продукту (ВВП).</p> <p>Прибуткові підприємства сплачують податки, що важливо для бюджету країни, особливо в умовах війни.</p> <p>Підтримка малого та середнього бізнесу (МСБ) - кредитування МСБ допомагає зберегти та створити нові робочі місця, що сприяє соціальній стабільності.</p>
7. Відбудова інфраструктури	<p>Реконструкція пошкоджених підприємств - кредити на відновлення допоможуть підприємствам відбудувати інфраструктуру, зруйновану під час воєнних дій.</p> <p>Інвестування в нові проекти - фінансування нових проектів може стимулювати розвиток критичної інфраструктури, необхідної для економічної стабільності та безпеки.</p>
8. Державна підтримка	<p>Гарантії та субсидії - державна підтримка у вигляді гарантій та субсидій робить кредитування менш ризикованим для банків і доступнішим для бізнесів.</p> <p>Податкові пільги - запровадження податкових пільг для підприємств, що беруть участь у програмах кредитування, стимулює бізнес до активного використання фінансових інструментів.</p>

Удосконалення корпоративного кредитування для АТ КБ «ПриватБанк» є критично важливим для забезпечення його фінансової стійкості, збереження та зростання клієнтської бази, отримання конкурентних переваг, підтримки економіки України, збільшення прибутковості та підвищення репутації. В умовах воєнного часу ці аспекти стають ще більш значущими, оскільки ефективне кредитування корпоративного сектору може стати одним з ключових факторів відновлення та розвитку економіки країни.

Для підтримки юридичних осіб під час війни АТ КБ «ПриватБанк» може запровадити низку нових кредитних програм, які можуть отримати підтримку з боку держави. Розробка нових кредитних програм АТ КБ «ПриватБанк» для підтримки юридичних осіб під час війни є надзвичайно важливою, оскільки вона забезпечує життєздатність бізнесу в умовах економічної нестабільності. Такі програми, підтримувані державою, можуть надавати підприємствам необхідний доступ до фінансових ресурсів для збереження робочих місць, відновлення виробництва та реалізації нових проектів. Це сприяє не лише стійкості окремих компаній, але й загальній економічній стабільності країни, дозволяючи бізнесу адаптуватися до викликів війни та закладати основи для повоєнного відновлення та зростання. В таблиці 2.13 наведено кілька можливих програм для корпоративних клієнтів банку.

Таблиця 2.13 - Нові кредитні програми АТ КБ «ПриватБанк» для підтримки юридичних осіб під час війни, які можуть отримати підтримку з боку держави

Назва програми	Коротка характеристика
1	2
1. Програма «Відбудова»	Мета: Фінансування відновлення підприємств, які зазнали збитків внаслідок бойових дій. Умови: Державні гарантії та субсидії на частину відсоткових ставок. Можливість відстрочки погашення основної суми кредиту на період до 2 років.
2. Програма «Збереження робочих місць»	Мета: Надання кредитів для підприємств, що зобов'язуються зберегти або створити нові робочі місця. Умови: Зниження відсоткової ставки за рахунок державних субсидій. Гранти для підприємств, які виконали умови збереження/створення робочих місць.

Кінець таблиці 2.13

1	2
3. Програма «Стратегічна підтримка»	Мета: Фінансування підприємств у галузях, що є критично важливими для економіки та національної безпеки (сільське господарство, енергетика, медицина). Умови: Державні гарантії, знижені відсоткові ставки та податкові пільги для таких підприємств.
4. Програма «Підтримка експорту»	Мета: Фінансування експортно орієнтованих підприємств для розширення їхніх ринків збуту за кордоном. Умови: Державні субсидії на частину відсоткових ставок, страхування експортних кредитів.
5. Програма «Інноваційний прорив»	Мета: Фінансування науково-дослідних та інноваційних проектів, включаючи стартапи. Умови: Державні гранти та субсидії, пільгові умови кредитування для компаній, що займаються інноваціями.
6. Програма «Стабільні обігові кошти»	Мета: Надання кредитів для поповнення обігових коштів підприємств, які зіткнулися з тимчасовими фінансовими труднощами. Умови: Знижені відсоткові ставки та можливість відстрочки платежів на період до 1 року.
7. Програма «Енергетичний розвиток»	Мета: Фінансування проектів з підвищення енергоефективності та впровадження відновлюваних джерел енергії. Умови: Державні субсидії на частину вартості проектів, пільгові кредитні умови.
8. Програма «Цифровий прорив»	Мета: Фінансування проектів з цифровізації бізнес-процесів та впровадження нових технологій. Умови: Державні субсидії на частину вартості проектів, пільгові кредитні умови.

Всі ці програми можуть бути підтримані державою через надання гарантій, субсидій, грантів та податкових пільг, що дозволить знизити ризики для банку та стимулювати економічний розвиток країни у складний період війни, в той же час збільшити свою прибутковість, клієнтську базу, конкурентні переваги, ще більше покращити свою репутацію та довіру клієнтів. В умовах воєнного часу ці аспекти стають ще більш значущими, оскільки ефективне кредитування корпоративного сектору може стати одним з ключових факторів відновлення та розвитку економіки країни.

Висновки

Дослідження кредитування юридичних осіб є актуальним, оскільки воно безпосередньо впливає на розвиток економіки країни, забезпечуючи підприємствам необхідний фінансовий ресурс для зростання та інновацій. У складних умовах, таких як війна, ефективне кредитування сприяє стабільності та відновленню бізнесу, підтримує зайнятість, підвищує продуктивність і стимулює інвестиції. Розуміння механізмів та ефективності кредитних програм дозволяє розробляти кращі фінансові стратегії, що сприяють сталому економічному зростанню та зміцненню економічної стійкості країни.

В першому розділі кваліфікаційної роботи досліджувались сутність, функції, класифікація банківських кредитів юридичних осіб та особливості процесу корпоративного кредитування.

У науковій літературі під банківським кредитом юридичних осіб розуміють суму тимчасово вільних грошових коштів банку, яку він надає чи зобов'язується надати юридичній основі у користування на умовах належного забезпечення, повернення у визначений строк, оплати та цільового характеру використання.

Банківські кредити допомагають корпоративним клієнтам подолати обмеженість власного капіталу, сприяють розвитку підприємств, впровадженню нових технологій, збільшенню кількості робочих місць тощо.

У банківській практиці існують найрізноманітніші види кредитів, що надаються юридичним особам, їх можна класифікувати за певними ознаками. Також, в результаті аналізу були визначені основні чинники, що впливають на розвиток корпоративного кредитування, які були розділені на ендогенні та екзогенні.

Розгляд функцій банківського кредитування юридичних осіб, дозволяє більш глибоко зрозуміти його сутність та вплив кредитування на економічний розвиток країни, а також є критично важливим для забезпечення стабільного економічного зростання, підвищення ефективності банківської діяльності та

зміцнення довіри до банківської системи.

Процес банківського кредитування можна описати як сукупність дій, що включають оформлення, надання, супроводження та погашення кредиту. Цей процес доцільно розділити на кілька етапів, кожен з яких вирішує певні завдання, і всі разом вони спрямовані на досягнення основної мети банківського кредитування – отримання банком прибутку.

В другому розділі кваліфікаційної роботи був проведений глибокий аналіз фінансово-господарської діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки, а також аналіз кредитного портфеля юридичних осіб банків України та АТ КБ «ПриватБанк». На основі результатів даного аналізу були розроблені напрями удосконалення формування корпоративного кредитного портфеля банку.

На кінець 2023 року вітчизняна банківська система країни обслуговувала 3 мільйони корпоративних клієнтів, з яких 2 мільйони становили фізичні особи-підприємці. Протягом 2023 року суттєво зросли залишки на рахунках підприємців та банки продовжували кредитувати бізнес. Отже, попри шок, викликаний повномасштабними військовими діями на території України, бізнес в країні продовжив свою діяльність, значною мірою завдяки стійкій банківській системі держави. Кредитний портфель юридичних осіб змінювався неоднозначно, у 2022 році він збільшився порівняно з 2021 роком на 0,73%, а у 2023 році навпаки знизився на 2,18%. Однак, необхідно зазначити, що в структурі кредитного портфеля вітчизняних банків протягом всього аналізованого періоду переважала частка кредитів юридичних осіб, у 2021 році вона дорівнювала 74,67%, у 2022 році – 77,34%, у 2023 році – 76,49%.

З часу повномасштабного вторгнення валютний кредитний портфель корпоративних клієнтів змінювався неоднозначно у 2022 році порівняно з 2021 роком зріс на 3,53%, у 2023 році порівняно з 2022 роком знизився на 1,84%. Попит на валютні позики підприємств, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю, у 2023 році пригнічений.

Гривневе корпоративне кредитування продовжує зростати, здебільшого завдяки державній програмі «Доступні кредити 5-7-9%». Станом на кінець 2023 року на державні банки припадало 46% виданих корпоративних кредитів.

Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» залишалася основним двигуном бізнес-кредитування у 2023 році, відіграючи ключову роль у підтримці бізнесу в найскладніший період повномасштабного вторгнення.

При аналізі кредитного портфеля банків варто відзначити, що частка непрацюючих корпоративних кредитів у 2023 році стабілізувалася на рівні близько 45%. Цей показник зріс на 13 відсоткових пунктів у порівнянні з 2022 роком, головним чином через фінансові труднощі боржників, які вже до початку повномасштабного вторгнення Росії мали високі кредитні ризики. Третина нових непрацюючих кредитів юридичних осіб виникла через руйнування або окупацію територій, де розташовувалися ці підприємства.

У сучасних умовах економічного розвитку України важливо, щоб держава виступала гарантом та надавала стимули для розробки та впровадження цільових програм корпоративного кредитування, що буде сприяти ефективному та сталому функціонуванню банківського сектору та економіки країни в цілому.

АТ КБ «ПриватБанк» здійснює свою діяльність відповідно до ліцензії Національного банку України з 1992 року. З 30.04.2019 року єдиним акціонером даної банківської установи виступає держава в особі Кабінету Міністрів України. Також, даний банк є універсальним та системно важливим банком, який є основою фінансової системи України.

Активи АТ КБ «ПриватБанк» протягом всього аналізованого періоду зростали. Також, протягом 2021-2023 років спостерігається поступове зростання кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк». Найбільше зростання кредитного портфеля банку спостерігалось саме у 2023 році порівняно з попереднім роком – на 34,03%. Однак необхідно зазначити, що протягом у 2022 та 2023 років банківська установа надала перевагу роботі з цінними паперами, оскільки вони є менш ризикованими активами, але це є нормальним під час кризових ситуацій на фінансовому ринку.

АТ КБ «ПриватБанк» як частина критичної інфраструктури країни, відіграє унікальну роль у вітчизняній економіці, оскільки є одним з найбільших кредиторів серед всіх вітчизняних банків, а також одним із провідних платників дивідендів та податків до державного бюджету України. Після націоналізації у

2019 році та докапіталізації на суму 155 млрд грн банк вже сплатив до державного бюджету країни 168,3 млрд грн у вигляді дивідендів та податків. Необхідно зазначити, що у 2023 році, порівняно з попереднім роком, банк більш ніж удвічі збільшив прибуток до оподаткування, що говорить про фінансову стабільність та довіру клієнтів даному банку. Особливо важливим є те, що під час війни найбільша банківська установа країни залишається прибутковою, продовжує кредитувати юридичних осіб, завдяки чому відновлює економіку країни.

У 2023 році банк продовжив підтримувати українську економіку, збільшивши чистий портфель роздрібних кредитів на 39% і чистий портфель кредитів для бізнесу на 23%. Як важливий гравець на українському фінансовому ринку, банк забезпечує доступ українського бізнесу до різноманітних державних та міжнародних програм підтримки, таких як програма розподілу кредитних ризиків ЄБРР, програма державних кредитних гарантій для надання нових кредитів бізнесу, урядова програма «5-7-9%» на часткову компенсацію процентних ставок за кредитами для бізнесу. При цьому, завдячуючи виваженій кредитній політиці банку, рівень непрацюючих кредитів протягом 2023 року стабілізувався і має тенденцію до покращення після різкого підвищення в 2022 році.

Протягом 2021-2023 років зростання кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» спостерігається в основному за рахунок зростання суми кредитів фізичних осіб. Однак даний банк приділяє також досить велике значення кредитуванню малого і середнього бізнесу, а також має серед своїх клієнтів і великі підприємства. Частка кредитного портфеля юридичних осіб протягом 2021-2023 років змінювалася нерівномірно, так у 2021 році вона дорівнювала 26,41%, у 2022 році – 39,43%, а у 2023 році зменшилася до 37,11%.

В кредитному портфелі АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки переважають кредити у національній валюті, дана ситуація спостерігається практично по всій банківській системі України. В корпоративному кредитному портфелі банку також переважають кредити в національній валюті, так у 2021 році – 82,42%, у 2022 році – 84,73%, у 2021 році – 86,28%, що зводить майже до

мінімуму виникнення ризику погіршення платіжної дисципліни позичальників в умовах валютно-курсних коливань.

АТ КБ «ПриватБанк» кредитує суб'єктів господарювання за багатьма видами економічної діяльності, а саме концентрація кредитного ризику зосереджена на сільському господарстві, торгівлі, фінансовому секторі та виробництві товарів народного споживання.

АТ КБ «ПриватБанк» приділяє велике значення роботі по скороченню непрацюючих кредитів. Частка непрацюючих кредитів в АТ КБ «ПриватБанк» є найбільшою серед всіх вітчизняних банків, так у 2021 році дорівнювала 69,9%, у 2022 році – 69,2%, у 2023 році – 63%. Однак, не дивлячись на негативні наслідки війни, частка непрацюючих кредитів поступово знижується, тобто якість кредитного портфеля банку стає кращою.

Удосконалення корпоративного кредитування для АТ КБ «ПриватБанк» є критично важливим для забезпечення його фінансової стійкості, збереження та зростання клієнтської бази, отримання конкурентних переваг, підтримки економіки України, збільшення прибутковості та підвищення репутації. В умовах воєнного часу ці аспекти стають ще більш значущими, оскільки ефективне кредитування корпоративного сектору може стати одним з ключових факторів відновлення та розвитку економіки країни.

В кваліфікаційній роботі запроваджено низку нових кредитних програм для АТ КБ «ПриватБанк» для підтримки юридичних осіб під час війни, які можуть отримати підтримку з боку держави. Розробка даних нових кредитних програм є надзвичайно важливою, оскільки вона забезпечує життєздатність бізнесу в умовах економічної нестабільності. Такі програми, підтримувані державою, можуть надавати підприємствам необхідний доступ до фінансових ресурсів для збереження робочих місць, відновлення виробництва та реалізації нових проектів. Це сприяє не лише стійкості окремих компаній, але й загальній економічній стабільності країни, дозволяючи бізнесу адаптуватися до викликів війни та закладати основи для повоєнного відновлення та зростання.

Список використаних джерел

1. Бугель Ю. Напрями удосконалення сучасних методів управління банківським кредитним портфелем / Ю. Бугель // Галицький економічний вісник. – 2020. – №2 (27). – С. 157–182.
2. Волкова Н.І. Тенденції та особливості кредитної діяльності вітчизняних банків на сучасному етапі розвитку економіки./ Волкова Н.І., Кункель А.О. // Економіка і організація управління. –2018. – № 29. – С. 52–63
3. Волкова Н.І. Особливості банківського кредитування підприємств на сучасному етапі / Н.І. Волкова, В.А. Кульбіда // Фінанси, облік, банки. – 2019. – №1(24). – С. 113-122.
4. Волохов В. І. Економічна природа і зміст кредитної діяльності банку в аспекті оцінювання її ефективності / В. І. Волохов // Фінанси України. - К. - 2020. - № 8. – С. 109-117.
5. Волощук В.Р. Сучасний стан та напрямки активізації банківського кредитування в Україні. / В.Р. Волощук, А.М. Кацан // Інноваційна економіка. – 2018. – № 3–4. – С. 152–158.
6. Гавчук І. Формування кредитного портфеля комерційного банку / І. Гавчук, М. Марич [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/54652/1/be.pdf>
7. Гладких Д. М. Основні напрями активізації корпоративного кредитування в Україні в контексті поскризового відновлення банківської системи [Електронний ресурс] / Д. М. Гладких. – 2017. – С. 1-22 – Режим доступу: https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2017-10/korp_kred-54d71.pdf
8. Герасименко А. В. Сучасні особливості банківського кредитування промислових підприємств. / А.В. Герасименко // Вісник Університету банківської справи. – 2020. – № 2. – С. 35–42.
9. Гудзь Т. П. Фактори розвитку банківського кредитування підприємств в Україні. / Т.П. Гудзь // Науковий вісник ОНЕУ. – 2021. – № 7/8. – С. 24–32.

10. Дослідження потреб у кредитуванні населення та бізнесу України. Аналітичний звіт НАБУ, 2020 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://nabu.ua/images/uploaded/sys_media_doc/doc_1737a9619d169a68b89fec445f336505.pdf.
11. Жаркова А. Частка непрацюючих кредитів в українських банках у 2023 році скоротилась, але несуттєво. [Електронний ресурс]. / А. Жаркова // Економічна правда. – 2024. – 7 лютого. Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/02/7/709651/>
12. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2022 року. Національний банк України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2022-roku>
13. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2023 року. Національний банк України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2023-roku>
14. Кремень В.М. Роль банківського кредитування у розвитку економіки України / Кремень В.М., Кремень О.І., Гуляєва Л.П. // Проблеми економіки – 2020 – №3 (45). – С. 176–183.
15. Кретов Д.Ю. Особливості обслуговування корпоративних клієнтів банками України в сучасних умовах / Д.Ю. Кретов // Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. – 2024. – №19. – С. 186-194. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/489/457>
16. Кретов Д.Ю. Особливості розвитку кредитування банками України корпоративних клієнтів / Д.Ю. Кретов // Гроші, фінанси і кредит. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. – 2017. – №17. – С.665-671.
17. Кузнєцова Л. В. Банківське кредитування корпоративного сектору економіки в умовах циклічності: монографія / Л. В. Кузнєцова, Л. В. Жердецька, Д. Ю. Кретов та ін. ; за ред. Л. В. Кузнєцової. – Харків : «Диса Плюс», 2018. – 280 с.

18. Ларіонова К. Л. Проблеми розвитку кредитування суб'єктів господарювання в Україні під час воєнного стану / Є.Г. Буга, К. Л. Ларіонова // Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол.: Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та ін. (відп. ред. Н. А. Хрущ). – Хмельницький : ХНУ, 2023. – С. 85-87.

19. Лапішко М. Проблеми ринку кредитування України в умовах воєнного стану. [Електронний ресурс] / М. Лапішко, А. Винник // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2022. – №3(31). – С. 180-189. Режим доступу: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/276675/271548>

20. Мінфін: У 2023 році підприємці отримали 23 973 доступні кредити на 97,2 млрд гривень. Урядовий портал. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-u-2023-rotsi-pidprijemtsi-otrymaly-23-973-dostupni-kredyty-na-972-mlrd-hryven>

21. Сучасні тенденції ринку банківських послуг із застосуванням інформаційних технологій. / Н.О. Кушнір // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2022. – №43. – С. 32–36.

22. Неізнана О. В. Дослідження сучасного стану кредитування економіки України з боку банківського сектору. / О. В. Неізнана, К. В. Ткачук // Ефективна економіка. – 2018. – № 3. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6189>

23. Показники фінансової діяльності банків України. Фінансові результати на 01.01.2024. Наглядова статистика НБУ [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>

24. Показники фінансової діяльності банків України. Фінансові результати на 01.01.2023. Наглядова статистика НБУ. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>

25. Показники фінансової діяльності банків України. Фінансові результати на 01.01.2022. Наглядова статистика НБУ. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>

26. Положення про кредитну політику АТ КБ «ПриватБанк» [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://static.privatbank.ua/files/credit-politic-new_14052019.pdf
27. Пашков А. Оцінка якості кредитного портфеля / А. Пашков // Фінансовий простір. – 2019. – № 2(18). – С. 14–21.
28. Панченко Н. Інновації у банківській діяльності в умовах воєнного стану. / Н. Панченко, В. Балацька, С. Татяніна // Молодий вчений. 2023. – № 5 (117). – С. 160–163.
29. Правдиківська І. Вплив війни на банківську систему України / Правдиківська І Дорошенко Н.// Молодий вчений. – 2022. –№ 9 (109). – С. 150–153.
30. Річний звіт АТ КБ «ПриватБанк» за 2023 рік. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://static.privatbank.ua/files/Richnyy+zvit+za+2023.pdf>
31. Розвиток банківського кредитування господарюючих суб'єктів як умова забезпечення сталого економічного зростання в Україні. 13.06.2019. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/rozvitok-bankivskogo-kredituvannya-gospodaryuyuchikh-subektiv-yak-umova>
32. Рошило В.І. Банківське кредитування в Україні: сучасний стан, проблеми та шляхи розв'язання / В.І. Рошило // Гроші, фінанси і кредит. – 2021. – №54. – С. 221-228.
33. Чайковський Я. Розвиток банківського кредитування корпоративних клієнтів в Україні в умовах циклічності економіки. / Я. Чайковський // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2017. – № 4 – С. 72-87. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <file:///C:/Users/%D0%9A%D0%90%D0%A2%D0%AF/Downloads/admin,+770-1613-1-SM.pdf>
34. Частка непрацюючих кредитів у банках за 2023. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/chastka-nepratsyuyuchih-kreditiv-u-bankah-za-2023>.

35. Чкан О.І. Електронний банкінг для бізнесу і населення як запорука розвитку ринкової інфраструктури. / О.І. Чкан, А.С. Чкан // Ефективна Економіка. – 2020. – № 4. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7769>

36. Чуй І. Р. Проблеми банківського кредитування суб'єктів підприємництва / І. Р. Чуй, О. В. Мицак, Я. О. Пштір // Підприємництво і торгівля. – 2022. – № 34. – С. 70-77.

37. Юрків Н.Я. Розвиток банківського кредитування господарюючих суб'єктів як умова забезпечення сталого економічного зростання в Україні / Н.Я. Юрків, Д.М. Гладких // Національний інститут стратегічних досліджень. – 2019. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/rozvitok-bankivskogo-kredituvannya-gospodaryuyuchikh-subektiv-yak-umova>

38. Харченко А. М. Кредитний портфель банків України: аналіз, фактори, тенденції/ Харченко А. М. // Вісник Університету банківської справи. – 2020. – № 2(38). – С. 54–60.

39. Хома І.Б. Стан банківського кредитування суб'єктів економіки та чинники його активізації. / І.Б. Хома, М.І. Шира // Вісник Хмельницького національного університету. – 2018. – № 3. Том 1. – С. 114–119.